

calamitate; ineunte et finiente anno; appropinquantibus maioribus anni solemnitatibus; occasione Rogationum, aut visitationis episcopalis, aut publicae administrationis Sacramenti Confirmationis; ineunte tempore hyemali (quando serotinae conversationes incipere solent); tempore aestivo, si forte tunc (prout ruri contingit) furta magis committantur et dies festi profanentur; item occasione electionum municipalium vel politicarum etc.; in his, inquam, et similibus circumstantiis expedit, vel prorsus oportet, ut parochus monita praeventiva non omittat.

ARTICULUS IV.

Quibus diebus sermo ad populum fieri debent, et an intra Missam?

125. *Quibus diebus?* De iure communi non solum diebus dominicis, sed etiam aliis diebus festis de praecepto. Patet ex Tridentino (V. II. XXII. VIII. XXIV. IV. VIII), ex Benedicto XIV (Const. *Etsi minime* et *Instit. X*), et ex pluribus S. C. C. decretis. De exceptionibus verba faciam infra. Episcopus autem praecipere potest ut parochi sive per se sive per alios praedicent diebus quoque feriabilibus in Quadragesima et Adventu, imo et alias, scilicet quotiescumque id opportune fieri posse iudicaverit, ut decrevit Trid. (XXIV. IV).

126. *An intra Missam?* Affirmative regulariter. Patet 1° ex generali et antiquissima Ecclesiae praxi. 2° ex Tridentino (XXII. VIII). 3° Ex ratione, quia tunc (propter praeceptum audiendi Missam), non solum personae piaae, sed fideles omnes adesse solent. Cf. Lucidi (I 317).

127. Hinc parochi nunquam possunt impediri quominus intra Missam praedicent. Hoc adeo verum est ut, quamvis Urbanus VIII mandaverit, ut, quando Episcopus praedicat, silere debeant eo tempore alii concionatores, lex ista ad parochos intra Missam in suis paroeciis sermonem habentes non extenditur. C. Lucidi (I III 318). A fortiori (non obstante consuetudine) nequeunt impediri quin praedicent, eo quod horis pomeridianis concionator quadragesimalis, sive in Ecclesia matrice (Lucidi l. c. 315) sive in eadem Ecclesia, praedicare

debeat. Imo qui simul esset canonicus et parochus in cathedrali posset (invito quoque capitulo) sermonem habere ad populum intra Missam conventualem, quam ipse celebrare deberet, dummodo e suggestu et non ultra mediam horam praedicaret. Decisum. (Cf. Lucidi l. c. 328).

128. Alicubi leges dioecesanae praecipunt ut sermo ad populum habeatur in prima Missa; imo haec videtur esse consuetudo ruri atque in parvis oppidis communissima; et profecto est valde attendenda, tunc enim maior rudiorum pars intervenire, maiorque populi concursus haberi solet. Laudandus tamen parochus, qui ad maiorem paroeciae suae utilitatem, iis etiam qui secundae vel ultimae Missae intervenire solent, vocem suam interdum audire faceret.

129. Obligatio praedicandi intra Missam non eximeret parochos ab obligatione praedicandi etiam horis pomeridianis, si tunc (ut explicavi supra n. 112) catechismum ad populum facere deberent.

130. Petes an, seclusa obligatione ita bis praedicandi, possit parochus invertere ordinem, et, loco praedicandi mane intra Missam, praedicare post meridiem, idque habitualiter? Sola ratione commodi sui, vel etiam consuetudinis, negandum est. Cf. Lucidi (I. III 317). Affirmandum vero ratione maioris utilitatis populi sui (Berengo n. 58). At tamen de huius maioris et habitualis utilitatis existentia non praepropere iudicare deberet; considerandum est enim quod (speciatim ruri) accidere solet quod viri (et maxime illi qui verbo Dei magis indigent) post meridiem non veniunt, aut, dum parochus concionem facit, extra Ecclesiam morantur.

131. Dixi supra quod parochi nunquam possunt impediri quominus praedicent intra Missam; sed non est ita si extra Missam praedicare vellent; tunc enim certe praedicare nequirent ea ipsa hora qua in eadem Civitate praedicaret Episcopus. Sed quaestio est an parochi praedicare possint extra Missam tali hora ut populus ad concionem praedicatoris quadragesimalis sive in cathedrali sive in matrice concurrere nequeat? R. Negative si obstet consuetudo, quae in loco pro lege habeatur. Quum enim valde inter-

sit ut conciones quadragesimales (quae ad supplendum parochorum defectui ab Ecclesia exiguntur) sustineantur, difficile constabit quod consuetudo ipsa pro abusu haberi debeat. Si tamen ageretur de paroecia a matrice dissita, cuius parochus vere zelans esset, facile contingeret quod Episcopus ad tempus dispensare posset vel etiam deberet.

ARTICULUS V.

Utrum obligatio sermonem habendi ad populum in paroco sit onus personale?

132. Certe est onus personale. Excipe nisi iustis de causis (quae infra exponentur) parochus excusetur; sed tunc per substitutum praedicare deberet. Trid. (V. II et XXIV. IV. Cf. supra n. 108). Innoc. XIII Const. *Apostolici ministerii*, et S. C. C. apud Lucidi (I. III 311 et seq.).

133. An autem parochus possit semper velle praedicare per se ipsum excludendo quemlibet alium; et, casu quo substitutus vel quomodolibet alius Praedicator advocetur, quid sit notandum, videbimus infra n. 145 et seq.

ARTICULUS VI.

Quaenam circa obligationem praedicandi adesse possunt excusationes?

134. Aliquae excusationes sunt legitimae; aliae nihil valent; aliae denique valere possunt sub conditione vel quod adhibeatur substitutus, vel quod postea aliter suppleatur.

135. *Quaenam excusationes sunt legitimae?* Si rarissimis vicibus explicatio Evangelii omitteretur ex causa rationabili, et speciatim in sequentibus circumstantiis. 1° Quia (v. g. ruri occasione messis) populus indigeret cito expediri. 2° Quia parochus brevi aliqua infirmitate detineretur.

Bouvier (*De ord. de obl. praed. n. 4*). 3° Quia in eadem Ecclesia post meridiem adesset praedicatio Quadragesimae vel Adventus (nec Episcopus exigeret ut parochus quoque intra Missam praedicaret) S. C. C. apud Lucidi (I. III 316). Dixi in eadem Ecclesia; certe enim non excusaretur parochus ea de causa quod populus se conferre possit ad matricem. 4° Quia, videntibus et non reclamantibus Episcopis, adesset consuetudo illam omittendi in quibusdam solemnitatibus, quae magna cum pompa celebrentur. Non bona tamen videtur consuetudo eandem omittendi in consuetis solemnitatibus Paschatis, Pentecosten etc.; tunc enim ad propriam paroeciam concurrere solent magno numero etiam illi qui raro vel nunquam ad illam accedunt, et proinde sui pastoris monitis et principalium christianae mysteriorum explicatione magis indigent.

136. *Quaenam excusationes nihil valeant?* Parochus non potest se eximere a praedicatione 1° Quia conciones et catechismi abundant in aliis eiusdem civitatis Ecclesiis. 2° Quia satis provideatur per praedicatores quadragesimales. 3° Quia paroecia sit exiguissima. 4° Quia adsit consuetudo immemorabilis in illa paroecia sermonem non habendi (Videantur decisiones apud Lucidi I. III. 313). 5° Quia satis sit praedicare bono exemplo. 6° Quia fiat catechismus pueris. 7° Quia populus non correspondeat, non interveniat, parochum non audiat libenter (P. Segneri *Rammemorazione in fine del Cristiano istruito*). 8° Quia satis sit praedicare diebus dominicis, et iam adsit consuetudo omittendi explicationem Evangelii aliis diebus festivis. S. C. C. apud Acta (IX. 468). 9° Quia agatur de paroecia in cathedrali; et de diebus in quibus praedicat Episcopus, vel fiunt lectiones S. Scripturae etc., et iam adsit consuetudo tunc non explicandi Evangelium (Acta XV 323 et Lucidi I. 310 II. IX 99). Denique 10° nihil valet consuetudo praedicandi per alium, vel ut alternatim una vice parochus et alia vicarius praedicet. S. C. C. apud Lucidi (I. III 312).

137. *Quaenam excusationes valent quidem, sed sub conditione quod substitutus adhibeatur?* 1° Infirmetas vel inhabilitas diuturna aut habitualis; si tamen inhabilitas esset studio superabilis, utique superanda foret; neque magna exigitur habilitas, dicente Tridentino, parochum praedicare debere *pro sua capacitate*. 2° Absentia in mensibus conciliaribus vel utcumque legitima. Bouix (*IX. 10*) et Segneri (*Parr. istr. C. ult.*). 3° Obligatio celebrandi Missam in alia Ecclesia, prout contingere potest v. g. in parochus qui regat duas paroecias, vel sit etiam Episcopus; vel sit canonicus et debeat canere Missam Conventualem. 4° Impotentia (quae interdum occurreret se praeparandi). 5° Maior populi utilitas. 6° Debilitas propter senectutem aut malefirmam valetudinem. His tamen ultimis de causis difficile ita excusaretur parochus, ut subinde vocem suam audire non faceret. Bouvier (*l. c. 4*).

138. *Quid de parochus qui sermonem non memoriter recitaret, sed legeret?* Si absque causa cogente ita se gereret, non satisfaceret; consuetudo quippe sic Tridentinum interpretatur, et sermo memoriter recitatus maiorem vivacitatem et efficaciam habet. Qui tamen ob memoriae defectum solum legere posset, tunc sic quoque (Evangelium explicando, non autem tantummodo aliquem librum devotum legendo) satisfaceret, atque (per se loquendo) ad hoc teneretur. Oporteret tamen ut meliori modo possibili defectui suppleret; nempe 1° se gerendo ad modum non praecise legentis sed recitantis. 2° Advocando identidem, sin minus sacram missionem, saltem aliquem zelantem concionatorem. 3° Ante oculos habendo non librum sed sermonem a se ipso scriptum (vel saltem transcriptum) et populo suo, cum monitis iuxta circumstantias necessariis, accomodatum. Cf. P. Segneri (*Rammemoraz. in fin del Crist. istr.*), Gury (*II 112*), et Bouvier (*De Ord. de Par. de obl. praed. n. 8*). Hic ultimus auctor notat, sacerdotem huiusmodi impedimento detentum curam animarum suscipere non posse, nisi Episcopo certiorato; qui tamen non

equidem ordinarie, sed in quibusdam adiunctis, illum nihilominus eligere posset.

139. *An liceat interdum omittere explicationem Evangelii sub conditione ut postea suppleatur?* Ex causa rationabili affirmative. Scripsit S. Lig. (*III n. 269*): « Bene posse parochos conciones omittere, ut postea opportunius suppleant ». Et Salmant. (*Tr. XXIII n. 138*): « Iudicamus quod si ob iustas causas aliquibus dominicis conciones omittant parochi explicare et edocere doctrinam christianam, et aliis diebus aut temporibus, v. g. Adventus aut Quadragesimae dies omissos repetant, nullo modo peccabunt ». Hinc censeo permitti posse ut parochi, cum tali intentione postea supplendi (v. g. praedicando diebus etiam ferialibus occasione Rogationum, aut mensis Maii, vel procurando paroeciae suae exercitia spiritualia etc.), aliquas conciones omittant, dum interim ad sacras missiones (utique cum non parva propriae paroeciae aedificatione) se conferunt.

140. *Quid de parochus, qui ex una parte propter chronicam infirmitatem, aut magnam balbutiem, aut timorem panicum invincibilem, sermonem ad populum (ne legendo quidem) habere posset; et ex alia ope substituti stabilis providere impossibile aut plus vel minus difficile ei esset?* P. Segneri (*Rammem. cit.*) dicit, paroeciam tunc esse resignandam; sed ordinarie temperamentum advocandi frequenter alios concionatores et identidem sacram missionem sufficere videtur. In dubio S. Sedes consuli posset, vel saltem Episcopus; ad quem etiam in quovis casu spectabit iudicare, utrum defectus adeo damnosus sit, ut parochus sive ad acceptandum coadiutorem sive etiam ad resignandam paroeciam (ut suo loco explicavi) cogi debeat.

ARTICULUS VII.

Quid de poenis contra negligentes?

141. Trid. (V. II) dicit: « Id vero si quis eorum
 « praestare negligat...., Episcoporum sollicitudo non desit
 « ne illud impleatur: *Parvuli petierunt panem, et non*
 « *erat qui frangeret eis.* Itaque, ubi ab Episcopo moniti
 « trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censu-
 « ras ecclesiasticas, seu alias poenas ad ipsius Episcopi ar-
 « bitrium, cogantur; ita ut etiam, si ei sic expedire visum
 « fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id praestet,
 « honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse
 « respiciens officium suum impleat ».

Potestne Episcopus recurrere ad multas paecuniarias?
 S. C. C., etsi de potestate Episcopi non dubitaverit, id
 tamen fieri non decere respondit. Bened. XIV (*De Synodo*
 X. IX 8).

ARTICULUS VIII.

Quid de gradu culpae?

142. *Utrum hac in re detur parvitas materiae; an vero, sicut parochus peccaret mortaliter si vel unicam Missam pro populo sive per se sive per alium applicare praetermitteret, ita mortaliter peccet si vel unica vice concionem omitteret?* Ex communissima theologorum sententia datur parvitas materiae; et ratio differentiae forsitan est, quia praedicare aut substituere sibi alium qui praedicet, non est res ita facilis sicut applicatio Missae; unde parochi nimis gravarentur nimisque conscientiae scrupulis exponerentur, si praeceptum praedicandi personaliter, aut in casu impedimenti alium substituendi, semper urgeret sub gravi.

143. *Quandonam igitur parochus negligens peccabit mortaliter et quando non?* Regula communior dicit, parochum peccare mortaliter, si sermonem omittat uno mense continuo, vel tribus mensibus discontinuis (nempe 14 vel 15 vicibus interpolatis in toto anno). Argumentum sumitur ex praedicta poena statuta a Tridentino contra omit- tentes praedicationem tribus mensibus post monitionem; sed argumentum istud (ut unusquisque facile intelligere potest) rem non evincit. Alii theologi autem (v. g. Salmanticenses) strictius; et alii (v. g. Suarez *De Relig. I. II. XVI*; Bouvier *l. c.*; Baller. *II. 112*; Lehmkuhl *II. 645*); etc. mitius loquuntur. Meo sensu, considerandae sunt circumstantiae; et speciatim quanta populus adstringatur necessitate audiendi verbum Dei et praecise in paroecia; quanti valoris parochi conciones futurae essent; an agatur de paroecia magna vel parva; an parochus ullo detinea- tur impedimento; an et quantum de parochi omissionibus parochiani scandalizentur etc. Parochus, v. g. uno quidem mense continuo sermonem omittit, sed aliis undecim mensibus continuis populum suum diligenter instruit et cum zelo adhortatur; vel omittit quidem sermonem quindecim vicibus interpolatis in toto anno, sed reliquis quinquaginta quinque vicibus cum diligentia et zelo concionem facit. In his casibus peccatum mortale ego non admitterem: populus enim magnam instructionem plurimasque exhortationes a tali parochi haberet, neque facile de ipso graviter scandalizaretur. Parochus e contra non solum omittit praedica- care uno mense continuo vel tribus discontinuis, sed etiam, quando aliis vicibus praedicat, leviter, negligenter, et sine zelo id praestat. In hoc casu (re in complexu considerata) grave peccatum facile admitterem. Parochus denique non ex culpabili negligentia, sed ex naturali et invincibili ineptitudine ita praedicat, ut eius sermones parum valere possint. Tunc omissiones (etiam ultra unum mensem continuum, vel tres menses discontinuos) fortasse de gravi culpa non erunt redarguendae; speciatim si populus iam

in aliis Ecclesiis sufficiens pabulum habeat, atque cognoscat quod parochus non ex mala voluntate sed ex mera ineptitudine praedicare omittit; maxime vero si ille (ad quod caeteroquin sub gravi teneri posset) identidem sacras missiones, aut exercitia spiritualia, aut quid simile (prout mox infra videbimus) populo ipsi procuret.

ARTICULUS IX.

Quid notandum circa monita ad populum danda.

144. Parochus debet 1° admonere populum de festis, vigiliis aliisque ieiuniis intra hebdomadam occurrentibus. 2° Proclamare matrimonia. 3° Denunciare nomina eorum qui ad aliquem Ordinem Sacrum proxime promoveri volunt. 4° Appropinquante tempore administrationis Sacramenti Confirmationis, aut visitationis Episcopalis, de his quoque (ut supra innuebam) debet populum admonere. 5° Item de quacumque alia re, quae iussu Episcopi publicari debeat. Monita de rebus mere saecularibus non fiant, nisi sint de consuetudine, aut ex Episcopi licentia expressa vel saltem certe praesumpta, dari possint vel debeant. Notat Bouvier (*l. c.*) quod nova miracula, aut novae revelationes vel prophetiae, ante S. Sedis recognitionem, annuntiari prohibentur.

ARTICULUS X.

De aliis praedicationibus, quae forte in paroecia locum habere possint.

Agendum est 1. De regula generali quae servari debet circa alios sacerdotes pro concione advocandos. 2. De praedicatione quadragesimali. 3. De sacris missionibus.

145. *Quenam sunt generaliter observanda circa alios sacerdotes pro concione advocandos?* Oportet 1° Ut sint idonei (Trid. V. II), de illis scilicet qui bene et

fructuose, iuxta instructionem S. Sedis (Cf. *Monitore VIII. II 151*) praedicare solent. 2° Ut ab Ordinario loci approbati fuerint; nequidem enim Episcopus alterius dioecesis absque tali licentia ad praedicandum recipi valet (Cf. Ferraris *v. parochus a. II n. 78*). Attamen lex vel consuetudo dioecesana adesse posset, vi cuius sufficeret licentia vicarii foranei, vel etiam licentia praesumpta pro viro iam bene cognito, et praedicationibus non continuatis.

146. *Quid de praedicatione quadragesimali?*

I. Praedicatio quadragesimalis, quae non fit a paroco sed ab alio concionatore, tamquam res magni momenti (ut alias innui) aestimari debet, quia 1° Non ad unam paroeciam sed ad plures paroecias (quae congregationem seu plebanatum efformant) dirigitur. 2° Supplet parochorum minori capacitati, vel impotentiae vel negligentiae. 3° Vox nova et conciones melius elaboratae multos atrahunt, et quidem illos qui ad paroeciam fere nunquam se conferunt, et magis indigent. Valde itaque interest ut praedicationes istae sustineantur; nec facile praeponderant quaedam mala, quae (speciatim ruri) illorum occasione oriri solent.

II. Praedicator quadragesimalis recipit stipendium alicubi a municipio, alicubi ab aliquo legato, et alicubi a fidelibus, qui eleemosynam (in singulis concionibus et post pascha) eidem elargiuntur.

III. Parochus tenetur acceptare praedicatorem quadragesimalem (utique approbatum ab Episcopo) in duobus casibus. 1° Si stipendium ei detur ab aliis, ut modo dicebam (Cf. Lucidi *I 200* et Ferraris *v. Parochus a. II n. 80* et *Monitore VIII. II 233*). 2° Si ex una parte Episcopus iudicet, praedicationem quadragesimalem in illa paroecia esse necessariam, et ex alia parochus ipse esset impeditus (vide supra *n. 108*); tunc enim etiam suis sumptibus ei satisfacere deberet (Cf. Ferraris *v. alimenta in fin.*). Si vero non esset impeditus, et posset atque vellet per se ipsum praedicare, ad dictum praedicatorem suis

sumptibus acceptandum obligari non posset. Cf. Lucidi (*I C. II n. 200*), et Bouix (*V. IV 4*). Notandum quod si parochus, loco praedicatoris quadragesimalis, aliquo anno praedicaret, stipendium eidem praedicatori debitum nullatenus (et nequidem praetextu cuiuscumque paupertatis) praetendere posset. S. C. C. apud Bouix (*l. c. 5*).

IV. Episcopum posse praecipere parochis ut in quadragesima post meridiem a praedicatione abstineant, suosque parochianos ad concionem in matrice mittant, notat etiam *Monitore l. c.* Non tamen posse impedire quemquam ne mane evangelium explicet, idque quamvis eandem explicationem tunc omittendi consuetudo adesset, declarat S. C. C. apud Ferraris (*l. c. n. 76*).

147. *Quid de sacra missione?*

I. Missiones (et exercitia spiritualia) sunt media valde efficacia ut paroecia melioretur et magna mala eliminantur, dummodo tamen bene peragantur, et parochus postea fructum conservare satagat.

II. Ad missiones procurandas parochus sub gravi teneri posset in tribus casibus. 1° Si iam necessariae essent ad supplendum eiusdem defectui, v. g. propter senium, habitualement infirmitatem etc.; maxime vero ad reparanda mala ex eiusdem negligentia vel scandalo orta; atque ad hoc ab Episcopo ipso cogi posset. 2° Si, non obstante eiusdem capacitate et diligentia, magnae inordinationes in paroecia adessent, atque ad sustinendas expensas media non deficerent. 3° Si ad satisfaciendum oneri alicuius legati missio periodice advocari deberet.

De re ista diffuso sermone egi in casibus conscientiae *an. 1893*, et in opusculo cui titulus *Discorso sulle sacre missioni*.

CAPUT V.

De speciali puerorum et iuvenum cura.

ARTICULUS I.

De cura puerorum.

148. *Quid imprimis est generatim advertendum?*

I. Plures parochi hac in re sunt valde negligentes: catechismum enim vel parum vel non bene faciunt.

II. Attamen cura puerorum valde cordi eis esse deberet; agitur enim 1° de fructu facili, non enim adhuc obstant praedicia, passionis, et reluctantiae sicut in adultis. 2° Agitur de fructu pretiosissimo; parochus enim ordinarie facile habebit pueros a sexto anno usque ad duodecimum, atque ita tempore satis diuturno, si bene et cum zelo partes suas praestet, tale ac tantum religionis fundamentum in iisdem efficere poterit, ut illos revera salvandi confidere valeat. 3° Agitur de obligatione gravissima, quae certe absque peccato mortali negligi nequit. Pius IX (*Encycl. Nostris*) dicit: « Eamque instructionem (puerorum) ad « graviores sui muneris partes omnino pertinere meminerint (parochi) ». 4° Agitur de obligatione quae specialissimo modo urget diebus nostris; si enim iuvenes in fide et bonis moribus non fundentur, et contra mundi pericula non praemuniantur donec christianam doctrinam frequentare debent, nonne certo certius gliscentis incredulitatis et impiarum sectarum victimae evadent; et tunc quidnam ad illos salvandos facere poterit parochus?

III. Ut autem parochi optatum finem assequantur et muneri suo satisfaciant, debent 1° pueros instruere; 2° alia quoque praestare, ut quantum oportet de illis curam habeant.